శ్రీరస్తు.

నానారాజన్యచరిత్రము.

ఇది

మచిలీపట్టణస్థ నోబిల్ కళాశాలాంధ్రోపాధ్యాయులును,
చంద్రకాంత, జపానీయము, మార్కండేయవిలాసము,
వాసంతిక, ప్రియదర్శిక, కృష్ణరాయల కొండవీటివిజయము
మున్నగు గ్రంథములకు కర్తలును

నగు

శ్రీరామ్ వీరబ్రహ్మము గారిచే

రచియింపఁబడి

శ్రీ వేంకటగిరి సంస్థానాధీశ్వరు లగు
శ్రీ రాజా వెలుగోటి గోవిందకృష్ణయాచేంద్ర బహదరు వారి
యంకితముగఁ

ప్రకటింపఁబడియె.

1918.

Copy right reserved.] [PRICE Rs. 3

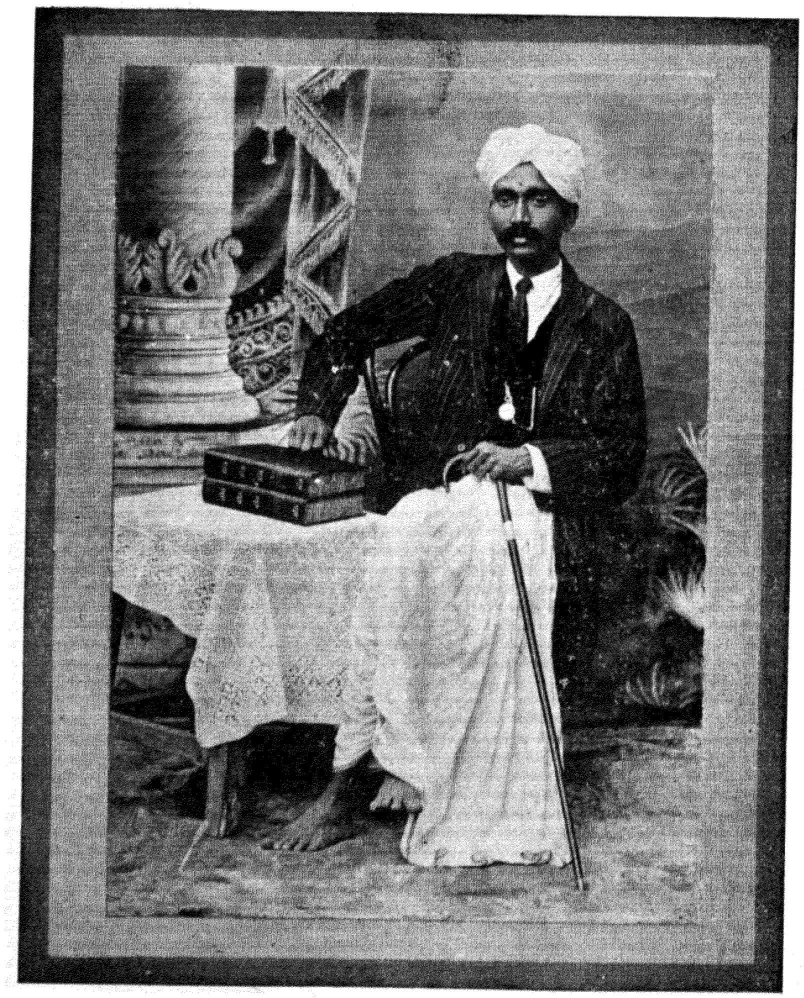

గ్రంథకర్త :
శ్రీరామ్ వీరబ్రహ్మము, మచిలీపట్నము.

Nana Rajanya Charitramu

Dedicated

Most Respectfully

To

SRI SRI SRI RAJAH VELUGOTI
GOVINDA KRISHNA YACHENDRA
BAHADAR GARU
RAJAH OF VENKATAGIRI

With Kind Permission

BY

THE AUTHOR.

శ్రీరస్తు.

చార్ మహల్ సంస్థానము.

(గురజ—కృష్ణాజిల్లా).

సీ॥ చారుమహాలుసం ♦ స్థాన మేలఁగఁబూర్వు
లిపుడు బొజ్జింపాలె ♦ మేలు నెవరు ?
తమవంశజులు మహో ♦ ద్ధతి రాజ్యమేలిన
గుఱుతుగ నలవెన్నుఁ ♦ గొందు రెవరు ?
ధర్మపరులు వీరి ♦ తరతరంబులవార
లను సద్యశంబున ♦ కర్హు లెవరు ?
సదసద్విచక్షణ ♦ సమధికు లయి కడు
హూణాంధ్రభాషల ♦ నొప్పి రెవరు ?

ఆ॥ వె॥ వినుతచరితు లట్టి ♦ వేంకటవరదరా
ట్ఛోభనాద్రిరాయు ♦ సూరిగేయు
నాయు రున్నతుల న ♦ హర్నిశంబును శ్రీశుఁ
డేలుఁ గాక శుభము ♦ లిచ్చుఁ గాక॥

వేగవరబొజ్జింపాలెముల కధీశ్వరు లగు శ్రీరాజా కమదన వేంకటవరదరాజశోభనాద్రిరావుబహాదరుగారి చారిత్రమునుఁ గొండొకకాలమున సుప్రసిద్ధిని గాంచి యున్న దయి శ్రీరాజాగారిపూర్వీకుల చేఁ బాలింపఁబడిన దగు ‘ చారుమహాల్ ’సంస్థానచారిత్రమే యగును గావునఁ దచ్చారిత్ర మిటఁ బేర్కొనఁబడెడిని.

శ్రీరాజా కమదన వేంకటవరదరాజశోభనాద్రిరావుబహాదరుగారు,
గురజ.

కృష్ణామండలంబునందుఁ గల గుడివాడ కయికలూరు తాలూకాలలోని యొకగొప్ప భాగము పూర్వదినములలో 'విన్నకోట, కలిదిండి, గుడివాడ, బిత్తరజల్లి 'యను నాలుగుపరగణాలుగ నేర్పడి యుండి * 'చార్ మహాల్ సంస్థాన' మనుపేరఁ బరగి యుండెను. దీనికి దక్షిణమున బందరు, ఉత్తరమున నేలూరు, తూర్పున నర్సాపురము, పశ్చిమమున నూజవీడుతాలూకాలు సరిహద్దులుగ నుండి యయిదుకోటలును, పెక్కుతోఁటలును మేటి యేటికాలువలును, విశాలతటాకంబులును, బచ్చికబయిళ్ళును గలిగి సమస్తసౌభాగ్యశోభితమై నన్నూఱుచదరపు మైళ్ళ వైశాల్యముతోడను, నిన్నూటఱువదిజనపదంబులతోడను విరాజిల్లు చుండెను.

ఒరిస్సాలోని పాంచిమహాల్ దేశప్రభువులును, బల్లవవంశజులును నగు క్షత్రియు లాదియందు దీనిపాలకులుగ నుండిరి. వీరిలోఁ గడపటివాఁ డగు లాంగుల్యగజపతి కొల్లేటికోటను రాజధానిగ నేర్పఱచుకొని 1237 మొదలు 1282 వ సంవత్సరమువఱకును బాలించినట్లు మెకంజిదొరగారు నుడివి యున్నారు. వీరియనంతరమునఁ గొంతకాలము గణపతిసమ్రాట 1328 మొదలు 1424 వఱకుఁ బ్రబలి యున్న రెడ్డివంశజుల యధీన మయ్యెను. * కానుకొల్లుకోట నీ రెడ్డిప్రభువులే కట్టిరఁట. పిదప నీకోట 1759 సం॥ మార్చి 3వ తేదీని కేప్టన్ మెక్‌లీన్ (Caption Maclleane) దొరగారికి స్వాధీన మయ్యెను.

మెకంజిదొరగారు వ్రాసిన ట్లీ చార్ మహాల్ సంస్థానము కమ దనవారికి నూజవీటిసంస్థానాధిపతులవలన లభించినట్లు తచ్చరిత్రము నందుఁ జెప్పబడెను, గాని వీ రట్లుగాక యోరుగల్లుప్రాంతముల సామంతులుగ నుండి రాజ్యకాంక్షచేఁ గ్రమక్రమముగ నీదేశమున కేతెంచిన వారిలో నొకరనియు, నైజాముచే నీజమీని వశపఱచుకొని ప్రప్రథమమునఁ గానుకొల్లుకోటయందుండుచు దనుపరి గుడివాడ బేతవోలుగ్రామ

* 'The fort at Kanukollu is said to have been built by the Reddies'. (217 page of Kist. Dt. Manual.)

ములందును బిదప సంస్థానమధ్యప్రదేశ మగు గురజగ్రామమునందును నివసించుచు నైజాముప్రభువులచే రాజా బహదరిత్యాది బిరుదముల నంది యున్నట్లును జెప్పుదురు.

ఈ కమదనకుటుంబములో సుప్రసిద్ధుఁడయిన కమదన గురవయ్యగారి కిరువురు పుత్రులును, దొమ్మండ్రుమనుమలును, నెనమండ్రు మునిమనుమలును గల యొక పెద్దకుటుంబీకులై యుండిరి. ఈమనుమలలో నిరువురు 1738 వ సంవత్సరప్రభృతి నైజామువారి పరిచయమును సంపాదించుకొనఁగలిగిరి. వీరిలో మునిమనమ లగు మఱియిరువురు నూజవీడుసంస్థాన మంతకును సన్నదు (పట్టా) లను సంపాదించి పాలింపఁ గలిగిరి. ఈ మనుమలయొక్కయు, మునిమనుమలయొక్కయు నలువుర పేళ్లు గల యొక సన్నదు 1757 వ సం॥ రంలో శ్రీరాజా వేంకటాద్ర్యప్పారావుగారిచే చార్ మహాల్ పైనొసఁగఁబడినట్లు కనఁబడుచున్నది. 1759 ఫిబ్రవరి 4 వ తేదీని ఫ్రెంచివారిచే వీరిలో మఱి యిరువుర కొసఁగబడిన ట్లింకొక సన్నదు గనిపించుచున్నది. ఆసంవత్సరములోనే మే నెల 28 వ తేదీని సాలబత్ జంగ్ చే మఱియొక సన్నదును స్వీకరించిరి. ఈగురవయ్యగారి సంతతివారె యగు మఱియిరువురు 1765 సంవత్సరములో నెలూరువద్ద జనరల్ కెయిలాడ్ (General Caillaud) దొరగారిని సందర్శించి యింగ్లీషుదొరతనమువారిచేఁ గూడ 1771 ఏప్రిల్ 25 వ తేదీని, 1774 మే 3 వ తేదిని, 1777 మే 25 వ తేదిని సన్నదులను సంపాదించి రాజ్యవిస్తీర్ణము నభివృద్ధిసేయఁ జొచ్చిరి. ఇట్లసామాన్యరాజ్యలక్ష్మిని సంపాదించిన వీరెల్లరును గురవయ్యగారి మనుమలు మునిమనుమలునై యవిభక్తకుటుంబీకులుగ నుండి సామ్రాజ్యాభివృద్ధి గలిగి యుండిరి.

ఇట్లింగ్లీషువారి పరిచయారంభకాలములో ననఁగా 1770వ సంవత్సరములో మచిలీపట్నములోనిముఖ్యులగు విన్చి (Mr. Wynch) దొరగారు చార్ మహాల్ సంస్థానాధిపతులతో వ్యవహారవిషయాదులఁ బ్రవేశించిరి. దొరతనమువారిచే గుత్త కీయఁబడిన పరగణాలకొఱకై

1771వ సంవత్సరమున మూఁడుసంవత్సరములవఱకు స్వాధీన మొనరించుచు నీమూఁడు సంవత్సరములకు నీయవలసిన కప్పమునకు (పేష్కష్) మొగల్తూరిజమీందారు లగు కలిదిండి తిరుపతిరాజుగారు పూచీపడునట్లు చేసిరి. 1774 వ సంవత్సరములో వైటిహిల్ (Mr. Whitehill) దొరగారిచే మఱియొకనిర్ణయము జరిగెను; గాని గతించినసంవత్సరములలో పేష్కష్ చాల దిగబడుటచేఁ దిరుపతిరాజుగారు రామొత్తమును దొరతనమువారికి చెల్లింపవలసివచ్చిరి. అందువలన సంస్థానాధిపతులు తిరుపతిరాజుగారికి (84,000) యెనుబదినాలుగువేలవరహాలు బాకీపడిరి. ఈఋణవిముక్తికై చార్ మహాల్ సంస్థానము మఱియాఱుసంవత్సరములాయనస్వాధీనములో నుంపఁబడెను.

ఇంతలోఁ దత్సమయమున సంస్థానాధిపతులుగ నున్న యిరువురిలో నొకరయిన గురవయ్యగారి మునిమనుమఁడగు అంకప్పగారు 1773 జూలైనెలలో దేహయాత్రను విరమించిరి. అంత వీరి సోదరుఁడయిన చినపాపయ్యగారు పరిపాలకులుగ వచ్చిరి. ఇఁక రెండవవారును గురవయ్యగారి మనుమలలోఁ గనిష్ఠులునైన పెదపాపయ్యగారు 1774వ సంవత్సర మక్టోబరు నెలలో స్వర్గస్థులైరి. ఈస్వల్పకాలములోనే వీ రనేకధర్మకార్యము లాచరించి పండితాదరణులై కీర్తి గాంచినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. వీరియనంతరమునందు జమీపాలకులుగ రాఁదగిన వీరికుమారుఁడగు నరసింహారావుగారు పసిబాలురై యుండిరి. ఈదినములలోనే నూజవీడుసంస్థానాధిపతులగు శ్రీరాజా నరసింహాప్పారావు బహదరుగారు, చార్ మహాల్ సంస్థానముపైఁ దమకే యధికారము గల దనియు నిదియు నూజవీడు సంస్థానమునకు సంబంధించినదే యనియు మున్నగు విషయములతో నొకదావా తెచ్చిరి; కాని దానిని మచిలీపట్నపు గౌన్సిలులోని ముఖ్యాధికారి ద్రోసివేసి తమక్రింద దుబాష్గా నుండిన కాండ్రేగుల వేంకట్రాయఁడుగారికి, చార్ మహాల్ సంస్థానమును నదివఱకుఁ దిరుపతిరాజుగారితోఁ గల యాఱుసంవత్సరముల కట్టడి యంత మగుటచే మఱిపదివత్సరములవఱకు నొసంగిరి.

మఱియు నప్పుడే బాలుఁడుగా నుండిన యీ కమదన నరసింహారావుగారి పోషకత్వాదియాజమాన్యములు శ్రీరాజా నరసింహాప్పారావుగారికే యొసఁగుచు జార్ మహాల్ సంస్థానమునుండి సంవత్సరమున కెనిమిదివేలవరహాలను బాలుని సంరక్షణార్థ మివ్వబడినట్లు తెలిసెడిని. ఇంతలోఁ జార్ మహాల్ సంస్థానమునందుఁ గలవరములు జనింపసాఁగెను. నూజవీడుసంస్థానమునుండి మన నరసింహారావుగారు తప్పించుకొని వచ్చిరి. ఉభయసంస్థానము లందును నించుక కలవరములు గలిగెను.

1783 వ సంవత్సరములోఁ జార్ మహాల్ సంస్థానాధిపత్యమును వహించి యున్న కాండ్రేగుల వేంకట్రాయలుగారు చనిపోయిరి. వీరి పిమ్మట దుబాష్‌గా వచ్చిన వీరి పితృవ్యపుత్రుండగు జగ్గప్పగారు సంస్థానపాలనము జూచుచుండిరి; కాని 1787 వ సంవత్సరములో వీరుద్యోగమునుండి తొలఁగింపఁబడుటచే సంస్థానము మచిలీపట్నములోని యాలోచనసభాముఖ్యుల నిర్వాహకమునకు వచ్చి పిమ్మట మదరాసు దొరతనమువారి యనుజ్ఞచే 1788 జనేవరి నెలలో ఓరామ్ (Mr.Oram) దొరగారి యాధిపత్యముక్రింద హవేలీభూములతోఁ జేర్పబడెను.

కోర్టు ఆఫ్ డైరక్టర్సువారు 1791 వ సం॥ లో జార్ మహాల్ సంస్థానమును దదధిపులైన కమదనకుటుంబమువారి కీయవలసినదనియు, నూజవీడుసంస్థానాధిపతులదావాను త్రోసివేయవలసిన దనియు, దీర్మానించిరి. ఈతీర్మానముప్రకారము మదరాసుదొరతనము వారు కమదన చినపాపయ్యగారు, కమదన నరసింహారావుగారు ననువారలను జమీందారులుగఁ బ్రకటించి వీరిపోషణార్థమై సంవత్సరమునకుఁ బదివేల వరహాలుమాత్ర మిచ్చుచు సంస్థానమును మాత్రము స్వాధీన మొనరింప రైరి. ఇది కమదన వేంకటరా వనువాని కెంతయు నసంతృప్తిగ నుండుటచే నీయన కొంతకలహమునకుఁ గారకుఁ డయ్యెను; గాని తత్కాలమునమాత్రము నిష్ఫల మయ్యెను.

1791 వ సంవత్సరములోఁ గమదన చినపాపయ్యగారు గతించిరి. వీరి కప్పు డిరువురుపుత్రులు గలరు. 1792 వ సంవత్సరములో దొరతనమువారీయిరువురలో నగ్రజుఁడగు శోభనాద్రిరావుగారిపేరను వీరి పితృవ్యపుత్రుఁడగు నరసింహారావుగారిపేరను సమిష్టిగ జమీ పాలింపఁబడుచుండున ట్లొసఁగిరి; కాని నరసింహారావుగా రామఱుసంవత్సరముననే గతించుట తటస్థ మయ్యెను.

కలహకారుఁడుగ నుండిన వేంకటరావుగారి నీసందర్భమున జమీపాలకులుగ నొనరించిన కల్లోలము లడఁగు నని బందరుబోర్డువారు తలంచిరికాని మదరాస్ దొరతనమువా రట్లు సేయుట కంగీకరింపక శోభనాద్రిరావుగారినే సంస్థానాధిపతిగఁ జేసి వేంకటరావుగారిని బందరులోనే యుంచి నెల కయిదువందలవరహాలను సంస్థానమునుండి స్వీకరింప నగున ట్లొనరించి వానిని శాంతపఱచిరి.

రాజా శోభనాద్రిరావుగారు 1792వ సంవత్సరములోసంస్థానాధిపతులుగ వచ్చినప్పుడు దొరతనమువారి కీయవలసిన కప్ప మెంతయో దిగఁబడి యుండెను. దీని నంతయుఁ జెల్లించుట కెంతయో యవస్థపాలు గావలసివచ్చెను. కౌన్సిలులో ముఖ్యాధికారి యగు గార్డినర్ (Mr. Gardiner) దొరగారి సలహామీఁద 1794వ సంవత్సరములో హాసన్ ఆలీఖాన్ యొక్క జ్యేష్ఠకుమారుఁ డయిన కుత్బుమల్క్ (Cutb Mulk) నొద్ద నలువదిరెండువేల వరహాలను ఋణముగఁ దీసికొనవలసి వచ్చెను. పిమ్మట నీఋణము నూటికి పదిరూపాయలవడ్డితోఁ గూడఁ దీర్పఁబడెను. సంస్థానక్షైణ్యమున కీపెద్దవడ్డియు నొక కారణ మాయెను.

1798వ సంవత్సరములోఁ గలెక్టరుగా రగు ఓక్సు (Mr. Oakes) దొరగారు సంస్థానసంబంధ మగు నాదాయవ్యవహారమును ఖచితముగ నుంచున ట్లొత్తిడి సేయఁ జొచ్చిరి. అంత జమీందారుగారు కొత్తవరగ్రామనివాసి యైన తాళ్లూరి జోగయ్య యనునొకధనికుని దివానుగ నేర్పఱచుకొనిరి; కాని వీనికాలమునందలి పాలనము మిగుల దూష్యముగను ఘోరముగను నుండెను. సమయము దొరికెఁగదా యని

యీయాయన తనప్రతాపమును బ్రజ్వరిల్లఁజేయుచుండెను. జనకంటకు లగువారు లోకాపవాదమునకు వెనుదీయరుకదా! 'ఈతరుణమునం దడ్డపడి మమ్మీమాజోగయ్యనుండి విముక్తులనుగఁ జేయుమో యంబా'యని గ్రామదేవతపైఁ జెప్పఁబడిన ప్రార్థనారూప మగు పద్యములను నేఁటివఱకును గుడివాడతాలూకాలోఁ బాడఁబడుచుండెనని మెకంజిదొరగారు వ్రాసి యున్నారు. ఆహా! ఎంతజనకంటకుఁడుగ నుండెనోకదా! రైతులనేకులు దమపొలములను విడిచిపెట్టి పారిపోయిరి. దొరతనమువారికి చెల్లింపవలసినకప్పములు దిగఁబడు చుండుటచే మితిమించి పెఱుగుచుండెను. ఈదుష్టవర్తనుఁ డగుదివానుతోఁబాటు పాపము మనజమీందారుగారుగూడ బహిష్కృతులు గావలసివచ్చిరి. జమీ లాగుకొనఁబడెను. ఆహా! ప్రభువులకుఁ గీర్తిదెచ్చినను నపకీర్తిదెచ్చినను వారిమంత్రులే గదా కారకులు!

మచిలీపట్నము నందుఁ గడచిన యేడుసంవత్సరములనుండి మనువృత్తి నొందుచున్న కమదన వేంకటరావు సమయము చిక్కెఁగదాయని చార్ మహాల్ సంస్థానమును గొంత యల్లరిమూఁకతోఁ బ్రవేశించి జరిగించినయల్లరులు మితిమించి యుండెను. అంత దొరతనమువారితనిని నైజామురాష్ట్రమునకుఁ దరిమివేసిరి.

1803వ సంవత్సరములో దొరతనమువారి కంతకుఁ బూర్వము దిగఁబడి యున్ననిలువబాకీ లన్నియు విడిచిపెట్టఁబడి సంస్థానమున నూతనముగఁ దిరిగి శ్రీరాజా శోభనాద్రిరావుగారిని నెలకొల్పిరి. అయినను దురదృష్టదేవత వీరి నింకను నావరించియే యుండెను. వీరియొద్దనుండి సంస్థానము నద్దెకుఁ దీసికొనిన దీవుని తిమ్మయ్య బొమ్మదేవర నాగన్ననాయఁడుగార్లకును మనరాజాగారికిని వ్యావహారికమైనచిక్కులనేకములు దటస్థించెను. ఇంతలో నైజామురాజ్యమునకుఁ బారిపోయిన వేంకటరావుగారు తిరిగి ప్రవేశించి సంస్థానమును దోఁచుకొనుచు నెక్కుడు కలవరమును గావించిరి. అంత దొరతనమువారితని నెక్కుడు క్రూరముగ దండించెడివారే కాని యీలోపలనే బందరునందు మృతినొందెను. శ్రీరాజా శోభనాద్రిరావుగారికింతటితోఁ దమకమదనకుటుంబ

శ్రీరాజా కమదన వేంకటరామారావు బహదరుగారు,
గు ర జ.

మునందు స్పర్థగలవా రెవరును లేరు కాని యీవిముక్తి బహుకాలమునకు లభ్య మయ్యెను. అయినను నేమిప్రయోజనము ? ఇప్పటికే ఋణములు పెరిగి పోయెను. దొరతనమువారి నిలువబాకీలకుఁగాను యిరువదివేలవరహాలను దదితరులకు నిరువదియేడువేల వరహాలను నీయవలసి యుండిరి. ఈకారణములచే 1813వ సంవత్సరములో బిత్రజల్లి కలిదిండి పరగణాలు విక్రయమునకుఁ బెట్టఁ బడెను. బెజవాడ జమీందారునిచేఁ గలిదిండిపరగణా 3,525 వరహాలకును, బిత్రజల్లి మైలవరాధీశ్వరులచే 7,125 వరహాలకును విక్రయింపఁబడెను. వీ రిరువురును మనశోభనాద్రిరాజాగారికి ముఖ్యబంధువు లగుటచేఁ దిరిగి యిచ్చివేయు దలంపున స్వల్పమొత్తములకే కొనిరి. కాని యట్లొనరించుటకుఁ బూర్వమె వారి జీవితము సరిపోయెను.

చారుమహాల్ సంస్థాన మంత గుడివాడ, విన్నకోట యను రెండు పరగణాలే యయి యుండెను. అప్పుడు కలెక్టరుగారు జమీని దమయాధిపత్యమునకుఁ దీసికొని ప్రతిసంవత్సరమును వచ్చు నాదాయములోఁ గొంత జమీందారుగారిఋణతీర్మానమునకై వినియోగించుచుండిరి. ఇట్లు శ్రీరాజా శోభనాద్రిరావుగారి జీవిత మంతయు వ్యవహారమందే నిమగ్నమై తుదకు 1820 సెప్టెంబరు 16వ తేదిని విరతి నెందెను. అప్పటికి శ్రీరాజాగా రార్గురుపుత్రికలును బదిమందిపుత్రులును గల సంతానవంతులై యుండిరి.

జమీయాధిపత్యమును గుఱించి కుటుంబములో 1832 వ సంవత్సరమువఱకును గలహములు జరుగుచునే యుండెను. పిమ్మట నెట్లనో శ్రీరాజా శోభనాద్రిరావుగారి జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డయిన పాపయ్యగారు పరిపాలకులుగ నుంట కంగీకరించిరి. దొరతనమువారుగూడ తమకు రావలసియున్న ఋణమును వదలుకొని యీరెండుపరగణాలకును బాపయ్యగారి నధిపులుగఁ జేసిరి. అయినను విధి బలాఢ్యుఁడుగదా ! దొరతనమువారు దమఋణమును దిగనాడిన నేమి ? వైరివర్గము నిర్మూలమైన నేమి ? ఈ సంస్థానమున కదృష్టదినములు రానే లేదు.

"మ. ధర ఖర్వాటుఁ డొకండు సూర్యకరసంతప్తప్రధానాంగుఁడై
త్వరతోఁ డగ్గఱ బఱు వెత్తి చేరి నిలచెన్ దాళద్రుమచ్ఛాయఁ ద
చ్ఛిరముం దత్ఫలపాతవేగమున విచ్చెన్ శబ్దయోగంబుగాఁ
బోరి దైవోపహతుండు వోవుకడకుం బోవుంగదా యాపదల్."

అను భర్తృహరివాక్యానుసారంబుగఁ గష్టంబులు వీరి వెన్నంటియే వచ్చుచుండెను. 1833 వ సంవత్సరములో దుర్భరంబగు క్షామబాధయుఁ దటస్థించెను భూములు ఫలింప వయ్యెను. ఇఁకఁ గప్పము లెట్లు చెల్లఁగలదు? గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటుంబోలె ద్వితీయ సోదరుఁ డప్పుడె సంస్థానములోని భాగమునకై యొకవ్యాజ్యమును దెచ్చెను. ఇంతియకాక యీసంస్థానక్షైణ్యకారణములలో దొరతనమువారికిఁ జెల్లింపవలసిన కప్ప మధికమై యుండుటకూడ నొకటియై యుండెను. * ఈసంస్థానముయొక్క పేష్కష్ మిక్కిలి యెక్కువగ విధింపఁబడె నని మెకంజిదొరగారు వ్రాసియున్నారు.

ఈపైకారణములచే దొరతనమువారు 1836 వ సంవత్సరములో జమీని జప్తుచేసి తమయధీనములో నుంచుకొనియు, భావిభాగ్యసూచకము గనిపింపకుండుటచే 1843 వ సంవత్సరములో విక్రయమునఁ బెట్టి మూఁడులక్షలరూప్యములకు దొరతనమువారే స్వాధీనమొనరించుకొనిరి. కాలగతిచే నోడలు బండ్లు బండ్లోడలు నగునుగదా!

"చ॥ లలితనికేతనప్రియవిలాసవతీధవళాతపత్రస
ద్విలసితవైభవం బనుభవింపఁబడుఁ సుకృతానువృత్తిచే
జెలు వగుపుణ్యకర్మము నశించిన నంగజసంగరత్రుట
త్కలితగుణోరుమౌక్తికనికాయము లట్లు దొలంగు సంపదల్."
భర్తృహరి.

1836 వ సంవత్సరములో సంస్థానమును దొరతనమువారు స్వాధీనమొనరించుకొనినదాదిగ శ్రీరాజా పాపయ్యారావుబహదరుగారికిని వారి

* "In some cases, especially that of Charmahal, the Zamindars peshcush was fixed too high."
District Manual.

సోదరులకును గలిపి నెల కైదువందలరూపాయల మనువృత్తి నిచ్చుచుండిరి. వారు తమజమీని దిరిగి తమస్వాధీన మొనరింపవలసిన దని దొరతనమువారికి విజ్ఞాపనమును బంపుకొనిరి కాని కోర్టు ఆఫ్ డైరక్టర్సువారు 1848 నవంబరు 29వ తేదీని దమయసమ్మతమును దెలియఁబఱచిరి. కాని మనువృత్తిమాత్రము 1843 నవంబరు 20వ తేదీ నుండి నెలకు వేయిరూపాయిలచొప్పున నిచ్చుట కంగీకరించిరి. ఈమనువృత్తి 1850 వ సంవత్సరములో జమీందారుగారికే యిచ్చున ట్లుత్తరవుపుట్టెను.

శ్రీరాజా పాపయ్యారావుగారు 1876వ సం॥ జనేవరి 17వ తేదీని స్వర్గస్థు లయిరి. వీరి కప్పటి కిరువురుపుత్రులును నైదుగురుపుత్రికలును గలరు. బోర్డువారు తమ 1982 నెంబరుగల 1876 ఆగస్టు 5 తేదీయొక్క ప్రొసీడింగ్సులో నా వేయిరూపాయిల మనువృత్తి జ్యేష్ఠు లగు శ్రీరాజా పాపయ్యారావుగారికుటుంబమున కాఱువందలును, నొక్కొక్క కుటుంబమున కొకవందచొప్పున వీరి నాలుగు సోదరకుటుంబములకు నాలుగువందలు నిచ్చునట్లు నిర్ణయించిరి.

శ్రీరాజా పాపయ్యారావుగారికి వేంకట్రామగోపాల జగన్నాథ శోభనాద్రిరావు, వేంకటనరసింహరామచంద్రరావుగారు నను నిరువురు పుత్రులు గలరు. వీరిలో బ్రథములు బుత్రసంతానము లేకయే 1884 మార్చి 17వ తేదీని గతించిరి. ద్వితీయు లగు శ్రీరాజా వేంకటనరసింహరామచంద్రరావుగా రదివఱలోఁ దమతండ్రిగారిచేఁ గొనఁబడిన యెర్నగూడెము తాలూకాలోని వేగవరము బొఱ్ఱంపాలెము నను రెండెస్టేటులను బాలనము జేసికొని తమపూర్వప్రతిష్ఠను గాపాడుకొనుచుఁ దమరైతుల గౌరవమునకుఁ బాత్రులై 1912 మార్చి 17వ తేదీని స్వర్గస్థులైరి. వీరికి మువ్వురు పుత్రులును నిరువురు పుత్రికలును గలరు. పుత్రసంతానములోఁ బ్రథములును బ్రస్తుత వేగవర బొఱ్ఱంపాలెముల జమీందారులును నగు శ్రీరాజా వేంకట వరదరాజ శోభనాద్రిరావు బహదరుగారు చారుమహల్ సంస్థానచిహ్నం

బుగ దొరతనమువారిచే నొసంగఁబడుచున్న మనువృత్తి నందుచు గురజయందే నివసించుచుండిరి. ద్వితీయ తృతీయ సోదరులును స్వస్థానమునందేయుందురు. మైలవరాధిపులైన శ్రీరాజా వేంకటపాపయ్యారావుగారీసోదరత్రయములో మూఁడవవారగు శ్రీరాజా కమదన వేంకటరామారావుబహాదరుగారికి తమ పుత్రికారత్నము నొసంగి పరిణయ మొనరించిరి. వీరును, శ్రీరాజా వేంకటవరదరాజశోభనాద్రిరావు బహాదరుగారును దమపూర్వీకులసుగుణసంపదలయందునుదీసిపోవక బీదసాదలయందు దయార్ద్రభావము గలిగి మెలంగుచున్నారు. వీరికిని వీరి కుటుంబమునకును భగవంతుఁ డిష్టైశ్వర్యములను నాయురున్నతులనుఁ గూర్చుఁగాత.